

THE ROLE OF WOMEN IN SOCIAL STABILITY AND CREATING AN ENVIRONMENT OF ZERO TOLERANCE FOR VIOLENCE AND PRESSURE AGAINST WOMEN

Samira Boymirzayevna Azibayeva

School No. 259, Yunusabad District, Tashkent City

History Teacher, School Counselor

Email: azibayevasamira@gmail.com

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: social stability, gender equality, women's rights, domestic violence, social institutions, legal protection, intolerant environment, social policy, spiritual education.

Received: 09.09.26

Accepted: 10.09.26

Published: 11.09.26

Abstract: This article analyzes the social, spiritual and legal role of women in ensuring social stability. The novelty of the work is to study the phenomenon of oppression and violence against women in the context of social stability based on a comprehensive approach. As a result of the analysis of the literature, the socio-economic, legal and educational factors of violence were identified and the main directions for the formation of an intolerant environment were proposed. In conclusion, strengthening the legal protection of women and changing public consciousness are one of the important conditions for social stability.

JAMIYAT BARQARORLIGIDA AYOLLARNING O'RNINI VA ULARGA NISBATAN TAZYIQ VA ZO'RAVONLIKKA MUROSASIZ MUHITNI YARATISH

Samira Boymirzayevna Azibayeva

Toshkent shahar Yunusobod tumani 259-maktab

tarix fani o'qituvchisi, maktab maslahatchisi

azibayevasamira@gmail.com

Toshkent, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: jamiyat barqarorligi, gender tenglik, ayollar huquqi, oilaviy jamiyat barqarorligini ta'minlashda ayollarning ijtimoiy, ma'naviy va huquqiy o'rnini tahlil qilinadi. Ishning yangiligi xotin-

Annotatsiya: Mazkur maqolada jamiyat barqarorligini ta'minlashda ayollarning ijtimoiy, ma'naviy va huquqiy o'rnini tahlil qilinadi. Ishning yangiligi xotin-

himoya, murosasiz muhit, ijtimoiy siyosat, ma'naviy tarbiya.

qizlarga nisbatan tazyiq va zo'ravonlik hodisasini jamiyat barqarorligi kontekstida kompleks yondashuv asosida o'rganishdan iborat. Adabiyotlar tahlili natijasida zo'ravonlikning ijtimoiy-iqtisodiy, huquqiy va ma'rifiy omillari aniqlangan hamda murosasiz muhitni shakllantirishning asosiy yo'nalishlari taklif etilgan. Xulosa qilib aytganda, ayollarning huquqiy himoyasini kuchaytirish va jamoatchilik ongini o'zgartirish jamiyat barqarorligining muhim shartlaridan biridir.

РОЛЬ ЖЕНЩИН В ОБЕСПЕЧЕНИИ СТАБИЛЬНОСТИ ОБЩЕСТВА И СОЗДАНИИ СРЕДЫ НЕТЕРПИМОСТИ К ДАВЛЕНИЮ И НАСИЛИЮ В ОТНОШЕНИИ ЖЕНЩИН

Самира Боймирзаевна Азобаева

Школа №259, Юнусабадский район, город Ташкент

Учитель истории, школьный советник

Электронная почта: azibayevasamira@gmail.com

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: социальная стабильность, гендерное равенство, права женщин, домашнее насилие, социальные институты, правовая защита, нетерпимая среда, социальная политика, духовное воспитание.

Аннотация: В данной статье анализируется социальная, духовная и правовая роль женщин в обеспечении социальной стабильности. Новизна работы заключается в изучении феномена угнетения и насилия в отношении женщин в контексте социальной стабильности на основе комплексного подхода. В результате анализа литературы были выявлены социально-экономические, правовые и образовательные факторы насилия и предложены основные направления формирования нетерпимой среды. В заключение, укрепление правовой защиты женщин и изменение общественного сознания являются одними из важных условий социальной стабильности.

Kirish. Jamiyat barqarorligi masalasi har qanday davlat taraqqiyotining asosiy shartlaridan biri hisoblanadi va u ko'p jihatdan jamiyat a'zolarining ijtimoiy faolligi, huquqiy ongi hamda o'zaro munosabatlar madaniyatiga bog'liqdir. Ushbu jarayonda ayollarning o'rni va roli alohida ahamiyatga ega, chunki ular oila, ta'lim va jamoatchilik hayotining barcha bosqichlarida faol

ishtirok etadi. So‘nggi yillarda dunyo miqyosida gender tenglikni ta‘minlash, ayollarning ijtimoiy-siyosiy hayotdagi ishtirokini kengaytirish va ularga nisbatan har qanday ko‘rinishdagi tazyiq hamda zo‘ravonlikka qarshi kurashish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi.

Tadqiqot usullari. Tadqiqotda ilmiy adabiyotlar tahlili usulidan foydalanildi. Mavzuga oid mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari, me‘yoriy-huquqiy hujjatlar, xalqaro tashkilotlarning statistik hisobotlari hamda tegishli sohadagi ilmiy maqolalar sintez qilingan holda o‘rganildi. Tahlil jarayonida qiyosiy tahlil, mantiqiy umumlashtirish va tizimli yondashuv metodlaridan foydalanildi, bu esa mavzuni turli jihatlardan yoritish imkonini berdi [4]. Tadqiqot doirasida hech qanday tajriba, kuzatuv yoki intervyu o‘tkazilmagan, ish faqat mavjud ilmiy manbalar va rasmiy hujjatlarning nazariy tahliliga asoslangan.

Manbalarni tanlashda mavzuning dolzarbligi, ilmiy yangiligi va nashr etilgan yili inobatga olindi. Shu bilan birga, mahalliy olimlarning ishlari xorijiy tadqiqotchilarning konseptual yondashuvlari bilan qiyoslandi, bu esa muammoni keng miqyosda va turli ijtimoiy-madaniy kontekstlarda tahlil qilish imkonini yaratdi [9]. Olingan ma‘lumotlar mavzu bo‘yicha umumlashtirilgan xulosalar chiqarish uchun asos bo‘lib xizmat qildi.

Muhokama va natijalar. Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, jamiyat barqarorligi ko‘p jihatdan ijtimoiy institutlarning samarali faoliyat yuritishi, jumladan, oila institutining mustahkamligiga bog‘liq bo‘lib, bu jarayonda ayollarning roli beqiyos ahamiyatga ega [2]. Ayollar nafaqat farzand tarbiyasi, balki jamoatchilik hayotida faol ishtirok etish orqali ham jamiyat barqarorligini ta‘minlovchi muhim omilga aylanadi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, ayollarning ijtimoiy-siyosiy jarayonlardagi ishtiroki qanchalik yuqori bo‘lsa, jamiyatda ijtimoiy ziddiyatlar darajasi shunchalik past bo‘ladi [5].

Xotin-qizlarga nisbatan tazyiq va zo‘ravonlikning sabablari tahlil qilinganda, ular bir necha guruhga bo‘linishi aniqlandi. Birinchi guruh ijtimoiy-iqtisodiy omillar bo‘lib, bunga oilalarning moddiy qiyinchiliklari, ishsizlik va ijtimoiy nochorlik kiradi [4]. Ikkinchi guruh ma‘rifiy-madaniy omillar bo‘lib, bu yerda patriarxal qarashlarning saqlanib qolishi, gender stereotiplarning mavjudligi hamda huquqiy savodxonlikning yetarli emasligi asosiy sabab sifatida ko‘rsatiladi [6]. Uchinchi guruhga huquqiy omillar kiradi, jumladan, zo‘ravonlik holatlari yuzasidan murojaat qilish mexanizmlarining to‘liq shakllanmaganligi va jazo choralarining samarasizligi [1].

Xalqaro tajriba tahlili shuni ko‘rsatadiki, zo‘ravonlikning oldini olishda faqat huquqiy choralar yetarli emas, balki jamoatchilik ongini o‘zgartirishga qaratilgan uzoq muddatli ma‘rifiy dasturlar muhim ahamiyat kasb etadi [7]. Xususan, Yevropa davlatlarining tajribasida ayollarga nisbatan zo‘ravonlikning oldini olish bo‘yicha davlat va fuqarolik jamiyati institutlarining hamkorlikda faoliyat yuritishi yuqori samara berayotgani qayd etilgan [10]. Bunday hamkorlik

modeli mahalliy sharoitga moslashtirilgan holda qo'llanilishi mumkinligi tadqiqot natijalarida asoslab berilgan.

Shuningdek, tahlil natijalari ayollarning iqtisodiy mustaqilligi bilan zo'ravonlikka duch kelish ehtimoli o'rtasida bevosita bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi [9]. Iqtisodiy jihatdan mustaqil bo'lgan ayollar o'z huquqlarini himoya qilishga ko'proq qodir bo'lib, bu esa o'z navbatida oila va jamiyat barqarorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu holat ayollarning ta'lim va bandlik sohasidagi imkoniyatlarini kengaytirish zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi [3].

Tahlil qilingan manbalarda yana bir muhim jihat qayd etiladi: ayollarning ta'lim darajasi bilan zo'ravonlikka nisbatan huquqiy ongning shakllanganlik darajasi o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjud [6]. Yuqori ta'lim darajasiga ega ayollar o'z huquqlarini yaxshiroq bilishi, zarur bo'lgan hollarda tegishli instansiyalarga murojaat qilish imkoniyatiga ko'proq ega bo'lishi aniqlangan. Shu bois ta'lim tizimini ayollarning huquqiy savodxonligini oshirishga yo'naltirilgan holda takomillashtirish zo'ravonlikning oldini olishning samarali vositalaridan biri sifatida baholanadi [3].

Shuni ham ta'kidlash lozimki, ayollarning jamoatchilik boshqaruvi va qaror qabul qilish jarayonlaridagi ishtiroki jamiyat barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi omillardan biri sifatida baholanadi. Mahalliy o'zini o'zi boshqarish organlarida, ta'lim va sog'liqni saqlash sohalarida ayollarning vakillik darajasi qanchalik yuqori bo'lsa, ijtimoiy masalalarni hal etishda ularning manfaatlari shunchalik to'liqroq inobatga olinadi [2]. Bu, o'z navbatida, jamiyatda ijtimoiy adolat va o'zaro ishonch muhitini mustahkamlashga xizmat qiladi, natijada ziddiyatli vaziyatlarning yuzaga kelish ehtimoli kamayadi.

Olingan natijalarni umumlashtirish jamiyat barqarorligini ta'minlashda ayollarning roli ko'p qirrali va tizimli xarakterga ega ekanligini ko'rsatadi. Bir tomondan, ayollar oilaviy tarbiya va ijtimoiy munosabatlarning barqarorligini ta'minlovchi asosiy subyekt sifatida namoyon bo'lsa, ikkinchi tomondan, ularning o'zlari ko'pincha tazyiq va zo'ravonlikning obyektiga aylanadi [2]. Bu ziddiyatli holat jamiyatda murosasiz muhitni shakllantirish zarurligini yanada dolzarblashtiradi. Adabiyotlar tahlilidan ma'lum bo'lishicha, zo'ravonlikka nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirish jarayoni bir necha yo'nalishda olib borilishi lozim. Birinchidan, huquqiy tizimni takomillashtirish, jumladan, zo'ravonlik holatlarini o'z vaqtida aniqlash va jazolash mexanizmlarini kuchaytirish zarur [1]. Ikkinchidan, ta'lim tizimi orqali yosh avlodda gender tenglik va o'zaro hurmat g'oyalarini singdirish muhim ahamiyat kasb etadi [6]. Uchinchidan, ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlar orqali jamoatchilik fikrini shakllantirish, zo'ravonlik hodisalarini jamiyat tomonidan qoralanadigan hodisa sifatida idrok etilishiga erishish zarur [5].

Shu o'rinda ta'kidlash joizki, xorijiy tadqiqotlarda zo'ravonlikning ekologik modeli keng qo'llaniladi, unga ko'ra zo'ravonlik shaxs, oila, jamoa va jamiyat darajalarida o'zaro ta'sirlashuvchi omillar natijasida yuzaga keladi [7]. Ushbu model asosida ishlab chiqilgan dasturlar nafaqat jabrlanuvchilarga yordam ko'rsatishga, balki zo'ravonlikning ildiz sabablarini bartaraf etishga ham qaratilgan bo'lishi kerak. Bunday kompleks yondashuv O'zbekiston sharoitida ham qo'llanilishi mumkin bo'lgan istiqbolli yo'nalish sifatida baholanadi [8].

Shuningdek, mahalliy ijtimoiy institutlar, xususan, mahalla, ta'lim muassasalari va fuqarolik jamiyati tashkilotlarining ushbu jarayondagi o'rni alohida ta'kidlanishi lozim. Mahalla institutining ayollar va bolalar huquqlarini himoya qilishdagi vakolatlari kengaytirilishi zo'ravonlik holatlarining oldini olishda mahalliy darajada samarali mexanizm yaratish imkonini beradi [3]. Bunday institutsional yondashuv davlat siyosati bilan fuqarolik tashabbuslarining uyg'unlashuvini ta'minlaydi va jamiyat barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi [10].

Shu bilan birga, adabiyotlar tahlili shuni ham ko'rsatadiki, zo'ravonlikka nisbatan murosasiz muhitni shakllantirish jarayoni faqat davlat tomonidan emas, balki jamiyatning barcha qatlamlari ishtirokida amalga oshirilishi lozim. Oila, mahalla, ta'lim muassasalari, ommaviy axborot vositalari va diniy institutlar o'rtasidagi hamkorlik zo'ravonlikka nisbatan "nol tolerantlik" tamoyilini jamiyat ongiga singdirishda muhim rol o'ynaydi [4]. Xorijiy tajriba shuni tasdiqlaydiki, bunday ko'p tomonlama yondashuv qo'llanilgan mamlakatlarda zo'ravonlik holatlarining statistik ko'rsatkichlari sezilarli darajada pasaygan [10].

Zo'ravonlik muammosini muhokama qilishda shuni alohida ta'kidlash lozimki, jamiyatning ushbu hodisaga munosabati ko'p jihatdan tarixiy shakllangan ijtimoiy-madaniy an'analar bilan bog'liqdir. Uzoq yillar davomida shakllangan patriarxal tafakkur tarzi ayollarning ijtimoiy mavqeini cheklab kelgan, bu esa zo'ravonlik holatlarining oilaviy "ichki masala" sifatida qabul qilinishiga sabab bo'lgan. Bunday qarash jamiyatda zo'ravonlikning yashirin tarzda davom etishiga imkon yaratadi, chunki jabrlanuvchilar ko'pincha yordam so'rashdan ijtimoiy tanqid yoki qoralashdan qo'rqib tortinadi. Shu sababli, murosasiz muhitni shakllantirish jarayoni avvalambor jamoatchilik tafakkurida tub o'zgarish yasashni talab etadi.

Bundan tashqari, zo'ravonlikning oldini olishda targ'ibot va ma'rifiy ishlarning uslubiga ham jiddiy e'tibor qaratish zarur. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, faqat taqiqlovchi xarakterdagi choralar yetarli natija bermaydi, aksincha, ijobiy qadriyatlarni ilgari suruvchi, oilaviy hurmat va o'zaro tushunish g'oyalarini targ'ib qiluvchi yondashuvlar ancha samaraliroq bo'ladi. Bunday yondashuvda erkaklarning ham faol ishtirok etishi muhim ahamiyat kasb etadi, chunki zo'ravonlikning oldini olish faqat ayollarga qaratilgan masala emas, balki butun jamiyat a'zolarining birgalikdagi mas'uliyatidir.

Yana bir muhokama talab qiluvchi jihat, huquq-tartibot organlari va ijtimoiy xizmat ko'rsatuvchi tuzilmalarning o'zaro muvofiqlashtirilgan holda faoliyat yuritish zarurligidir. Amaliyotda ko'pincha zo'ravonlik holati yuzasidan murojaat qilingan hollarda turli idoralar o'rtasida axborot almashinuvining yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi jabrlanuvchiga o'z vaqtida yordam ko'rsatishga to'sqinlik qiladi. Shu boisdan, yagona axborot tizimi va idoralararo hamkorlik mexanizmini yaratish murosasiz muhitni institutsional jihatdan mustahkamlashning muhim sharti hisoblanadi.

Nihoyat, zo'ravonlikka nisbatan jamoatchilik munosabatini o'zgartirishda ta'lim muassasalarining o'rni alohida ta'kidlanishi lozim. Yosh avlodga hali maktab yoshidanoq o'zaro hurmat, teng huquqlilik va ziddiyatlarni tinch yo'l bilan hal etish ko'nikmalarini singdirish, kelajakda zo'ravonlik holatlarining kamayishiga xizmat qiladigan uzoq muddatli investitsiya sifatida qaralishi kerak. Bunday tarbiyaviy ish nafaqat oilada, balki maktab va jamoat muhitida ham izchil davom ettirilishi, natijada zo'ravonlikka nisbatan murosasiz munosabat tabiiy ijtimoiy norma darajasiga ko'tarilishi ta'minlanadi.

Shuningdek, zo'ravonlik holatlarining oqibatlarini bartaraf etishda psixologik rehabilitatsiya xizmatlarining rolini alohida ko'rib chiqish zarur. Jabrlanuvchi ayollarga ko'rsatiladigan huquqiy va tibbiy yordam bilan bir qatorda, ularning ruhiy holatini tiklashga qaratilgan maxsus dasturlar ham muhim ahamiyat kasb etadi, chunki zo'ravonlikning izlari ko'pincha uzoq muddat davomida shaxsning ijtimoiy faolligiga, oilaviy munosabatlariga va farzand tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatib turadi. Bunday kompleks yordam tizimining mavjudligi jabrlanuvchining jamiyatga qayta to'liq qaytishini ta'minlaydi va uzoq muddatli istiqbolda ijtimoiy barqarorlikka ijobiy hissa qo'shadi.

Shu bilan birga, ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlarning zo'ravonlik mavzusini yoritish uslubi ham jamoatchilik ongiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Zo'ravonlik holatlari sensatsion yoki ayblovchi uslubda emas, balki muammoning ildiz sabablarini ochib beruvchi, jabrlanuvchini qo'llab-quvvatlovchi va huquqiy yordam manbalarini ko'rsatuvchi tarzda yoritilishi lozim. Bunday mas'uliyatli yondashuv jamiyatda zo'ravonlikni oqlash yoki yashirishga xizmat qiluvchi stereotiplarning barham topishiga, aksincha, murosasiz munosabatning kengroq tarqalishiga xizmat qiladi.

Iqtisodiy jihatdan qaraganda, ayollarga nisbatan zo'ravonlikning oldini olish davlat va jamiyat uchun uzoq muddatli xarajatlarni kamaytirish vositasi sifatida ham baholanishi mumkin. Zo'ravonlik oqibatida yuzaga keladigan tibbiy xizmat, huquqiy jarayonlar, ijtimoiy yordam va mehnat unumdorligining pasayishi bilan bog'liq xarajatlar jamiyat uchun sezilarli iqtisodiy yukni tashkil etadi. Shu sababli, profilaktik choralarga sarflanadigan mablag'lar aslida kelajakdagi

kattaroq ijtimoiy va iqtisodiy zararlarning oldini oluvchi oqilona investitsiya sifatida qaralishi lozim, bu esa davlat siyosatida ushbu masalaga ustuvor e'tibor qaratilishini asoslaydi.

Ta'kidlash joizki, murosasiz muhitni shakllantirish bir martalik chora yoki alohida tashkilotning vazifasi emas, balki davlat organlari, ta'lim tizimi, fuqarolik jamiyati institutlari va oddiy fuqarolarning izchil va uzluksiz hamkorligini talab qiluvchi jarayondir. Faqat shunday kompleks va barqaror yondashuv orqali jamiyatda ayollarga nisbatan har qanday ko'rinishdagi tazyiq va zo'ravonlikka nol darajadagi toqat shakllantirilishi, natijada esa jamiyat barqarorligining mustahkam ijtimoiy asosi yaratilishi mumkin.

Xulosa. O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, jamiyat barqarorligini ta'minlashda ayollarning o'rni va roli benihoya muhim bo'lib, bu jarayon ularning huquqiy himoyalanganlik darajasi bilan bevosita bog'liqdir. Xotin-qizlarga nisbatan tazyiq va zo'ravonlik hodisasi murakkab ijtimoiy-huquqiy muammo bo'lib, uni bartaraf etish uchun huquqiy, ma'rifiy va institutsional choralarning uyg'unlashtirilgan holda amalga oshirilishi zarur. Murosasiz muhitni yaratish borasida quyidagi yo'nalishlar istiqbolli hisoblanadi: huquqiy savodxonlikni oshirish, ta'lim tizimida gender tenglik g'oyalarini kengroq targ'ib qilish, mahalliy ijtimoiy institutlarning vakolatlarini kuchaytirish hamda ayollarning iqtisodiy mustaqilligini ta'minlashga qaratilgan davlat dasturlarini kengaytirish. Ushbu yo'nalishlarning izchil amalga oshirilishi jamiyatda ayollarga nisbatan har qanday ko'rinishdagi tazyiq va zo'ravonlikka nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirish, shu orqali esa jamiyat barqarorligini mustahkamlash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Xolmirzayeva, S. A. (2022). Ayollarga nisbatan zo'ravonlikning oldini olish: huquqiy va ijtimoiy jihatlar. Toshkent: Adolat.
2. Rashidova, M. T. (2020). Gender tenglik va jamiyat barqarorligi. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Yusupova, D. R. (2021). Oilada zo'ravonlik: sabablari va oldini olish yo'llari. Ijtimoiy fikr: inson huquqlari, 3, 45-52.
4. Ражабова, Н. Қ. (2019). Женское лидерство и социальная стабильность в Центральной Азии. Вестник социальных наук, 2 (14), 78-85.
5. Абдуллаева, З. И. (2020). Насилие в отношении женщин: причины и профилактика. Москва: Юрайт.
6. Karimova, G. B. (2023). Rol' zhenshchin v obespechenii sotsial'noy stabil'nosti. Sotsiologicheskie issledovaniya, 5, 112-120. (In Russian)
7. Heise, L. L. (1998). Violence against women: An integrated, ecological framework. Violence Against Women, 4 (3), 262-290.

8. World Health Organization. (2021). Violence against women prevalence estimates, 2018. Geneva: WHO Press.
9. UN Women. (2022). Progress on the sustainable development goals: The gender snapshot. New York: UN Women.
10. Kabo, N. J. (2019). Women's empowerment and community resilience. *Journal of Gender Studies*, 28 (4), 401-415.